

Effektutvärdering av TUTCH-programmet

Teens Understanding and Taking Control of Health

Läkarstudenter förebygger skadligt alkohol-, narkotika- och tobaksbruk i
Arvsfondsprojektet *Ungdomar Utbildar Ungdomar*

Insamlingsstiftelsen Choice är en ideell, politiskt- och religiöst-obunden organisation som arbetar mot visionen om ett samhälle där alla ungdomar har en god hälsa och en bra start i vuxenlivet. Stiftelsen Choice arbetar tillsammans med läkarstudenter för ökad kunskap och förbättrad hälsa bland ungdomar. Det gör vi genom preventiva insatser i gymnasieskolor där läkarstudenter utbildar elever om kroppen och hur den påverkas av alkohol, narkotika och tobak. Verksamheten har under 2014 bedrivits i samarbete med läkarstudenter från Karolinska Institutet i Stockholm, Hälsouniversitetet i Linköping, Uppsala universitet, Sahlgrenska Akademin vid Göteborgs universitet, Lunds Universitet och Örebros universitet. Organisationen har även etablerats i Umeå där läkarstudenter har utbildats inom stiftelsens arbetsmetod.

Målet med läkarstudenternas undervisningar är att eleverna ska få den kunskap och motivation de behöver för att själva kunna ta ställning och göra medvetna val kring sitt ANT-bruk och sin hälsa. Förhoppningen är därmed att minska alkoholens, narkotikans och tobakens betydelse i det sociala samspelet mellan ungdomar.

Insamlingsstiftelsen Choice grundades 2010 av medicinjournalisten Robert Åkesson som 2014 nominerades till Årets sociala entreprenör och Årets förebyggare. Organisationen tilldelades IQ:s diplom för föredömligt arbete under 2015. Insamlingsstiftelsen Choice har under våren 2015 verkat i Stockholm, Linköping, Norrköping, Eskilstuna, Uppsala, Örebro, Lund och Helsingborg.

Arbetet som presenteras i denna rapport har finansierats med hjälp från: Arvsfonden, Gålostiftelsen, Familjen Erling-Perssons Stiftelse, Wilhelm & Martina Lundgrens stiftelser, Elsa och Harry Gabrielssons stiftelse, Åke Wibergs stiftelse, Oscar Hirschs Minne, Stiftelsen Marcus och Amalia Wallenbergs Minnesfond, Helge Ax:son Johnsons Stiftelse, Åhlén-stiftelsen, Kungliga Patriotiska Sällskapet, Kungliga sällskapet Pro Patria, BA Danelii Stiftelse och Forsgrénska Stiftelsen.

© Insamlingsstiftelsen Choice 2015

Författare: Mikaela Persson projektledare med ansvar för utvärderingen, Linnéa Lundqvist projektledare och Nina Westman projektassistent
Formgivning: Mikaela Persson

Stockholm 2015

Insamlingsstiftelsen Choice

Artillerigatan 6
114 51 Stockholm

Epost: info@stiftelsenchoice.se

Telefon: 070-795 71 98

www.stiftelsenchoice.se

Beställ rapporten kostnadsfritt via mail eller ladda ner den från stiftelsens hemsida

Effektutvärdering av TUTCH-programmet

Teens Understanding and Taking Control of Health

Utvärderingsrapport 2015

Insamlingsstiftelsen Choice

Innehåll

Förord.....	4
Introduktion.....	5
Sammanfattning.....	6
Bakgrund.....	7
Insamlingsstiftelsen Choice	7
Alkohol-, narkotika- och tobaksbruk bland ungdomar i Sverige.....	7
Inställningar till ANT och attitydpåverkan	8
Vinster av att förebygga skadligt ANT-bruk.....	9
Utbildningsprogrammet TUTCH.....	11
Undervisningstillfälle 1	12
Undervisningstillfälle 2	12
Elevarbetet	12
Om utvärderingen.....	14
Syfte	14
Mål.....	14
Frågeställningar	14
Metod	14
Datainsamling och urval.....	15
Analys.....	16
Resultat	17
Ungdomars ANT-exponering.....	17
Kunskapshöjande effekter av TUTCH-programmet.....	18
TUTCH-programmets attitydpåverkan	19
Elevernas upplevelser av TUTCH-programmet.....	23
Slutsatser.....	24
Referenser	27
Bilaga 1: Föremätningenkät	28
Bilaga 2: Eftermätningenkät	33
Bilaga 3: Redogörelse av enkätfrågornas framtagande.....	38
Tack till.....	40

Förord

Insamlingsstiftelsen Choice har förmånen att genom det egeninitierade och specifikt framtagna utbildningsprogrammet TUTCH utbilda ungdomar om kroppen och skadligt användande av alkohol, narkotika och tobak.

Tanken med utbildningsprogrammet TUTCH är att ge läkarstudenterna fördjupade kunskaper i alkohol-, narkotika- och tobaksfrågor och flytta dem från sjukhusen till skolorna för att läkarstudenterna ska komma till eleverna och inte tvärtom.

Genom föreläsningarna får eleverna verktyg och kunskaper så att de själva kan fatta kunskapsbaserade beslut, vilket vi arbetat med under de senaste åren och med nöje kommer att fortsätta med.

Vi är tacksamma över att bidragsgivare möjliggör arbetet med läkarstudenternas insatser i skolor och under de tre senaste åren har vi hittills uppnått samarbeten med läkarstudenter i Umeå i norr till Lund i söder. Under vårterminen 2015 fick 93 klasser i 10 olika städer ta del av TUTCH-programmet tack vare värdefulla samarbeten med läkarstudenter och skolor.

Något som är mycket glädjande att se är att eleverna lyfter fram att läkarstudenterna är kunniga, förklarar på ett tydligt sätt och låter eleverna vara delaktiga. Eleverna uppskattar även att det är just läkarstudenter som kommer till klasserna.

Vidare lyfter läkarstudenterna fram sitt arbete i klasserna som meriterande för deras fortsatta karriär. Det framgår även att läkarstudenterna lärt sig mer om retorik, att kommunicera hälsofrämjande budskap till ungdomar och får samtidigt djupare ämneskunskaper.

TUTCH-programmet höjer kunskapen och likaså visar resultaten att attityderna påverkas hos elever i gymnasieåldern. Efter genomförande av TUTCH-programmet finns en större medvetenhet kring riskerna med ANT-användning och attityderna kring alkohol, cannabis och cigaretter visar efter insatsen på mer hälsosamma beslut.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Robert Åkesson'.

Robert Åkesson

Grundare och VD, Insamlingsstiftelsen Choice

Introduktion

År 2013 beviljades Insamlingsstiftelsen Choice ett treårigt projektbidrag från Allmänna Arvsfonden för att ta fram och testa en metod där ungdomar utbildar ungdomar för en bättre hälsa. Inom ramen för detta projekt togs utbildningsprogrammet TUTCH, *Teens Understanding and Taking Control of Health*, fram. TUTCH-programmet syftar till att förebygga skadligt bruk av alkohol, narkotika och tobak (ANT) bland gymnasieungdomar i Sverige. Detta görs genom att läkarstudenter undervisar gymnasieelever kring människokroppen och hur den påverkas av ANT varefter eleverna själva gör grupparbeten rörande kroppen och droger som de sedan presenterar för varandra. På detta sätt utbildar ungdomar andra ungdomar som i sin tur utbildar varandra.

TUTCH pilottestades först under våren 2013 på tre gymnasieklasser i Stockholmsområdet. Utifrån positiva utvärderingsresultat gällande kunskapshöjning och ökande av elevernas egen uppfattning av förmåga att fatta kunskapsbaserade beslut om deras eget ANT-bruk har programmets tillämpning kontinuerligt ökat. Under våren 2015 genomförde 93 klasser i 10 olika städer TUTCH-programmet. Idag är cirka 150 läkarstudenter från landets alla läkarprogram samt från läkarprogrammen i Danmark, Polen och Bulgarien involverade i verksamheten. Under projektets 3 år har över 10 000 elever i Sverige nåtts av Insamlingsstiftelsen Choice.

Under 2015 görs en stor satsning på utvärdering av Arvsfondsprojektet *Ungdomar utbildar ungdomar* vari denna rapport ingår. Denna rapport baseras på en enkätundersökning där deltagarklasser fått besvara två enkäter – en före och en efter TUTCH-programmets tillämpning. Enkäterna berör elevernas kunskaper om ANT samt deras attityder och självrapporterade förhållningssätt till ANT. Syftet med undersökningen var att se om TUTCH-programmet orsakade mätbara kunskapshöjningar och påverkar elevers attityder och förhållningssätt till ANT. Utöver denna undersökning hålls under läsåret 2015-16 fokusgruppsintervjuer med elever som tidigare tagit del av TUTCH-programmet för att bedöma kvarhållande av insatsens påverkan efter viss tid. Synpunkter från läkarstudenterna sammanställs och en undersökning av programföljsamhet görs även under läsåret 2015-16 och presenteras i olika delrapporter. Insamlingsstiftelsen Choice har under året även riktat sig till högstadiet med start i fyra klasser under våren. Arbetet fortsätter under läsåret 2015-2016 genom att inkludera fler högstadieskolor. Utbildningsprogrammet anpassas därför även till denna målgrupp med syftet att kunna stärka ännu fler och ännu tidigare i livet.

Sammanfattning

Trots mönstret om minskat alkoholbruk visar tidigare studier att 76 % av killarna och 82 % av tjejerna i årskurs 2 druckit alkohol under det senaste året. 14 % av tjejerna och 20 % av killarna i årskurs 2 på gymnasiet rapporterar att de använt narkotika och 37 % av killarna och 30 % av tjejerna att de använder tobak.

ANT-bruk har kortsiktiga såväl som långsiktiga konsekvenser för hälsan. Hjärnan utvecklas mycket i ung ålder och är särskilt sårbar för substanser som alkohol, narkotika och tobak, vilket många unga saknar tillräckliga kunskaper om. Skolelever har rätt till att få relevant information om ANT. Insatser som tidigare visat sig ge resultat för elevers inläring är till exempel att eleverna tillåts vara delaktiga, uppmanas till diskussion och engagemang, att elever får vara aktiva i lärandet och lära sig av varandra.

Utbildningsprogrammet TUTCH är framtaget utifrån evidens kring framgångsrikt preventionsarbete för ungdomar. Denna rapport syftar till att redovisa effekterna av TUTCH-programmet i klasser om tagit del av upplägget under vårterminen 2015.

Resultaten i rapporten baseras på enkäter som eleverna besvarade i två steg. Föremätningen besvarades av 441 elever och eftermätningen besvarades av 362 elever. Av de tillfrågade eleverna tycker 84 procent att det är antingen bra eller mycket bra att det är just läkarstudenter som håller i ANT-undervisningen i skolan. Det framgår också att många elever har lärt sig av varandra i utbildningsprogrammets sista del och ses som mycket positivt av elever och lärare. Dessutom rekommenderar 80 procent av eleverna att andra klasser också få ta del av utbildningsprogrammet TUTCH.

Eleverna poängterar att läkarstudenternas föreläsningar är interaktiva och lyfter fram patientfallen och delaktighet bland eleverna i klassen som positiva inslag. Vidare framhäver eleverna den balanserade bilden av de överhängande negativa konsekvenserna av hur droger påverkar kroppen och presenteras på ett sätt som känns trovärdigt.

Eftersom ANT-bruk förekommer i så stor utsträckning hos elever på gymnasiet finns ett stort behov av att arbeta drogförebyggande. Resultaten visar också att TUTCH-programmet bidrar till ökad kunskap och dessutom tycks elevernas attityder ha påverkats. Efter att ha tagit del av utbildningsprogrammet TUTCH ser eleverna större risker med ANT-bruk jämfört mot innan. Ökad kunskap och ökat konsekvenstänkande hos eleverna efter insatsen gör att det är av stor betydelse att Insamlingsstiftelsen Choice och verksamheten finns och fortsätter att verka.

Bakgrund

Insamlingsstiftelsen Choice

Insamlingsstiftelsen Choice grundades år 2010 och sedan år 2013 har läkarstudenter från landets olika läkarprogram utbildat gymnasielever om hur kroppen fungerar och hur den påverkas av ANT. Ungdomar får genom insatsen ökade kunskaper som på så sätt kan bidra till medvetna och hälsosamma val avseende ANT-bruk, vilket är målet med insatsen.

Utbildningsprogrammet TUTCH har därför tagits fram utifrån evidens kring framgångsrikt preventionsarbete för ungdomar. Från att Insamlingsstiftelsen Choice endast har riktat sig till gymnasieåldrarna har insatsen utökats även till elever på högstadiet sedan våren 2015 i en pilotstudie som kommer att fortsätta i större skala genom att inkludera fler skolor och klasser.

Alkohol-, narkotika- och tobaksbruk bland ungdomar i Sverige

Alkohol

Alkohol användningen hos ungdomar i Sverige har minskat de senaste åren. Från år 2004 till 2013 har andelen riskkonsumenter av alkohol minskat från 37 % till 28 % i åldrarna 16-29 år (CAN, 2014). Trots mönstret om minskat alkoholbruk anger 76 % av killar och 82 % av tjejer i årskurs 2 att de druckit alkohol under det senaste året. Killar i årskurs 9 beräknas i genomsnitt att dricka 1,6 liter ren alkohol per år och tjejer 1,4 liter. Bland elever i årskurs 2 i gymnasiet är alkoholintaget mycket högre och killar beräknades konsumera 4,3 liter i genomsnitt per år och motsvarande mängd för tjejer var 2,7 liter. Bland högskole- och universitetsstudenter har det visats att ett betydande alkoholbruk bland unga vuxna ökar risken för alkoholproblem tio år framåt i tiden (O'Neil, Parra & Sher, 2001). Det är därför viktigt med alkoholprevention i ett tidigt skede i livet.

Narkotika

Användandet av narkotika ökade under 1990-talet och har efter det legat på en förhållandevis oförändrad nivå hos skolelever och unga vuxna upp till 29 år sedan år 2000 (CAN, 2014). När elever tillfrågades i CAN:s undersökning om de vid något tillfälle använt narkotika rapporterade 9 % av killarna och 7 % av tjejerna i årskurs 9 att de använt narkotika. Motsvarande andel ungdomar i årskurs 2 som använt narkotika visade sig vara 20 % av killarna och 14 % av tjejerna. Medan andelen ungdomar som brukar narkotika är oförändrad, har konsumtionen inom gruppen ungdomar som någonsin testat narkotika ökat. Det kan förklaras av en ökning bland unga som använt narkotika mer frekvent, minst 20 gånger. Cannabis står för den vanligaste formen av narkotikabruk hos ungdomar, vilket motsvarar 60-70% av narkotikaanvändandet, medan spice är den näst vanligaste formen av narkotika (CAN, 2014; FHI, 2013). Studier visar på att killar i större utsträckning än tjejer brukar narkotika (CAN, 2014; Forkby, Olausson & Turner, 2013) Det skiljer sig även åt mellan killar och tjejer gällande åsikter om legalisering av cannabis. Medan 67 % av tjejerna vill att cannabis ska vara fortsatta att vara illegalt är bara 52 % av killarna för att cannabis ska

fortsätta vara illegalt (Nilsson, 2014). Sammanlagt är det alltså en relativt stor andel gymnasieelever som vill att cannabis ska vara legalt. I en enkätstudie som ingick i MOB-satsningen i Västra Götaland deltog 350 ungdomar i 18-årsåldern. Syftet var att studera ungdomars val av narkotikabruk och psykologiska skydds- och riskfaktorer som ligger till grund för valen (Forkby, Olausson och Turner, 2013). En rad olika negativa effekter rapporterades efter bruk av ecstasy, amfetamin och cannabis. Hälften av deltagarna upplevde psykiska obehag och andra följder som rapporterades var ångest, depression och psykotiska symtom. De negativa följderna delades sällan till andra jämnåriga utan endast tillfälligt positiva upplevelser delades vidare. Ett av problemen med cannabisbruk är enligt Forkby, Olausson och Turner (2013) att ungdomar inte ser cannabisrökning som skadligt och har på grund av det en tillåtande attityd.

Tobak

Emligt CAN:s rapport var tobaksanvändandet 15 % hos killar och 17 % hos tjejer i årskurs 9 (CAN, 2014). Tobaksanvändandet hos elever i årskurs 9 har minskat sedan år 2004 och följer i och med det samma mönster som resten av befolkningen. Däremot har antalet gymnasieelever i årskurs 2 som använder tobak inte minskat utan nivåerna har stagnerat mellan åren 2004 och 2012. Ett undantag är antalet gymnasieelever som dagligen brukar tobak som istället har sjunkit något under samma period. Av gymnasieelever i årskurs 2 svarade 37 % killar och 30 % tjejer att de använder tobak. I denna åldersgrupp skiljer det dagliga tobaksbruket sig mellan könen då 22 % av killarna och 12 % av tjejerna svarade att de använder tobak dagligen eller nästan varje dag. Det beror på att fler killar än tjejer snusar och fler killar har även testat e-cigarett. Från år 2012 har tobaksbruket bland gymnasieelever ökat hos killar medan det har minskat hos tjejer. Andelen killar och tjejer som röker cigaretter skiljer sig inte enligt CAN:s rapport (2014). I samma rapport rapporterar 49 % av killarna och 45 % av tjejerna att de har provat att röka vattenpipa. Cigarettrökandet skiljer sig inte mellan olika delar av landet men snus användandet varierar i och med att det finns en högre andel som snusar i norra Sverige. Samtidigt som det har visats att medvetenheten kring skadorna av tobaksanvändning har ökat finns det alltså en stor andel ungdomar som börjar bruka tobak. (FHI, 2003)

Inställningar till ANT och attitydpåverkan

Inställningarna till ANT hos ungdomar påverkas bland annat av vänner, familj och andra viktiga personer i omgivningen såsom förebilder. Även platser där ungdomar spenderar mycket tid som till exempel skolan och bostadsområdet inverkar på hur inställningar till ANT hos ungdomar ser ut. Likaså påverkar informationskanaler som ungdomar exponeras för som internet samt tillgänglighet i samhället och även det sociala samspelet (FHI, 2003).

I arbetet med att förändra attityder och få ungdomar att fatta hälsosamma beslut som gäller ungdomarna själva och deras levnadsvanor nämns ofta äldre ungdomar och unga vuxna som viktiga förebilder. I och med att unga personer som är några år äldre än eleverna har en betydande roll när det gäller att påverka yngre så är det viktigt att även satsa på dessa målgrupper. När information om påverkan av narkotika tas upp i alla skolämnen har även

det visat sig ha en positiv effekt på hur elever tar till sig informationen (Nilsson, 2014; Skolverket, 2013). Enligt Skolverket (2012) har alla elever rätt till att få relevanta kunskaper avseende risker kring användande av ANT. Vidare nämns både i Folkhälsopropositionen och i Regeringens åtgärdsprogram att skolan förväntas minimera och förhindra ANT-bruk hos skolelever. I arbetet med drog- och alkoholprevention nämns elevhälsovården som förväntas bidra med insatser och en tydlig policy som avser ANT. Evidensbaserade program och metoder poängteras som viktigt i arbetet med ANT-prevention (Skolverket, 2012). Undervisning i ANT där elever tillåts vara delaktiga och som uppmanar till diskussion och engagemang nämns också som avgörande när det gäller att se resultat. Att elever får vara aktiva i lärandet och lär sig av varandra har visat sig ge bra resultat vid inläring kopplat till ANT (Skolverket, 2013). Statens Folkhälsoinstitut har betonat vikten av att det krävs flera insatser samtidigt i arbetet mot ungdomars tobaksbruk. Det som betonas är en kombination av att satsa på både unga och vuxna, samverka, samordna och arbeta långsiktigt. (FHI, 2003)

Vinster av att förebygga skadligt ANT-bruk

Det finns stora fördelar med att förebygga skadligt ANT-användande hos ungdomar. Möjligheterna innefattar att påverka ungdomar att inte ens börja med ANT-bruk, skjuta upp debutåldern för ANT-bruk och minska användandet av substanserna för att förhindra olika former av sjukdom och ohälsa som går att undvika.

Alkohol, narkotika och tobak ligger bakom en stor del av sjukligheten och dödligheten i Sverige. (Pellmer & Wramner, 2007) Alkohol har kortsiktiga såväl som långsiktiga konsekvenser. Långsiktiga konsekvenser av riskkonsumtion av alkohol är leverskador, hjärt-kärlsjukdom och psykisk ohälsa (Pellmer & Wramner, 2007) medan negativa kortsiktiga konsekvenser till exempel är gräl, att förstöra sina saker eller kläder och ha oskyddat sex som följd av alkoholbruk (CAN, 2014).

Hjärnan hos ungdomar utvecklas mycket och är särskilt sårbar för substanser som alkohol, narkotika och tobak, vilket många unga saknar tillräckliga kunskaper om. Bruk av dessa substanser kan försämra hjärnans kognitiva funktioner. Narkotikabruk medför också större risk att drabbas av psykiska problem. Personer som har ett missbruk eller har utvecklat beroende för cannabis har fyra gånger så stor risk att utveckla allvarlig depression i ett senare skede i livet. Risken är extra stor för personer som använder substanserna i tonåren. (Forkby, Olausson & Turner, 2013). Av länderna i EU har Sverige bland den högsta narkotikarelaterade dödligheten och antalet drogrelaterade dödsfall fortsätter att öka (Socialstyrelsen, 2015).

Tobaksbruk svarar för den största riskfaktorn till för tidig död idag i höginkomstländer. Inom tobaksområdet är det framförallt rökning som ger de mest negativa hälsoeffekterna och för tidig död. (CAN, 2014) Rök från cigaretter innehåller över 4000 kemiska ämnen som har negativa hälsoeffekter (FHI, 2010). Främst kan rökning orsaka sjukdomar om hjärt- och kärlsjukdom, lungcancer och kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL). Annat skadligt tobaksbruk är snus som främst kan orsaka cancer i bukspottskörteln, hjärtinfarkt, stroke, högt

blodtryck och dålig munhälsa. Snus innehåller 28 cancerframkallande ämnen och många fler än så som har skadliga hälsoeffekter. Även vattenpipa ger liknande risker som cigaretter eftersom bruket ofta varar under längre tid och behovet av att få i sig nikotin också tar längre tid. En timmes rökning av vattenpipa motsvarar 100-200 cigaretter och innehåller liknande skadliga ämnen. En viktig uppgift hos tobakspreventionen är att påverka ungdomar att inte börja röka (FHI, 2010). Att ungdomar förblir rökfria minskar ohälsa och för tidig död samt förbättrar folkhälsan avsevärt på sikt.

Det finns stora vinster av att sluta använda tobak. Eftersom endast rökning beräknas kosta samhället 30 miljarder kronor varje år och innefattar sjukvård, sjukfrånvaro och produktionsförluster är varje person som slutar röka mycket kostnadseffektivt för samhället (FHI, 2010). Hälsovinsterna av att framförallt inte börja röka är många, inte minst bidrar det till ökade chanser att förlänga antalet friska levnadsår.

ANT-bruk är som tidigare nämnts även nära kopplat till flera andra former av ohälsa som till exempel psykisk ohälsa, som står för en stor andel av sjukdomsördan i Sverige och fortsätter att öka bland ungdomar. Det finns till exempel ett samband mellan ungdomars alkoholkonsumtion och depression. För att kunna arbeta förebyggande med insatser är det viktigt med kunskap om sambandet mellan till exempel alkohol och psykisk ohälsa. Det finns exempel på att alkoholmissbruk kan orsaka psykisk ohälsa. (Hagquist & Rydelius, 2013) Genom att förebygga och minska skadligt bruk av ANT kan därför även annan sjukdom och ohälsa minska.

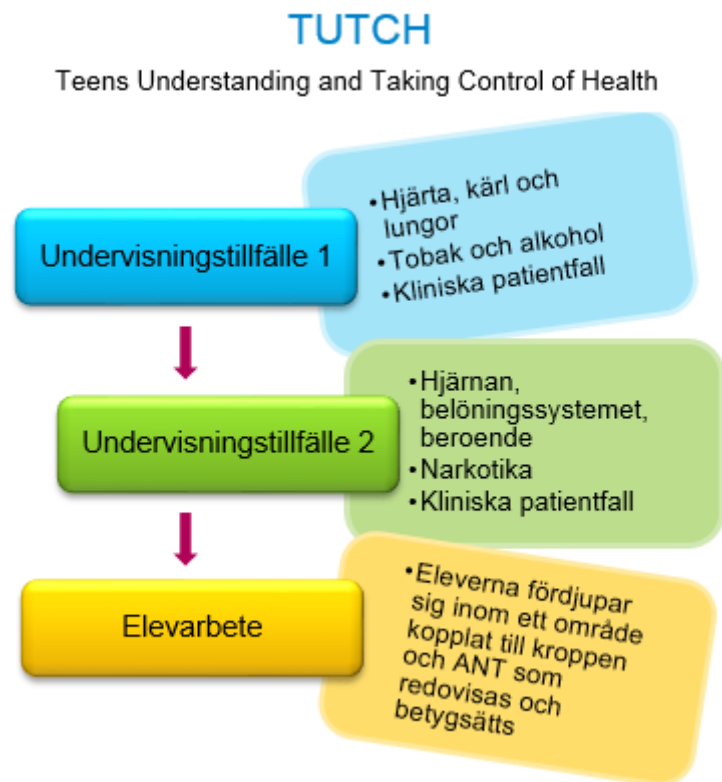
Utbildningsprogrammet TUTCH

Choice utbildningsprogram förkortas TUTCH och står för *Teens Understanding and Taking Control of Health*. Läkarestudenter föreläser utifrån sitt medicinska perspektiv för gymnasieelever om människokroppen och hur den påverkas av ANT. Genom interaktiva föreläsningar förebygger läkarestudenter skadligt bruk av alkohol, narkotika och tobak bland skolungdomar. Syftet med utbildningen är att eleverna genom den kunskap och motivation de får ta del av från TUTCH-programmet ska kunna fatta kunskapsbaserade beslut och påverka sina egna vanor och beteenden. Attityder och ställningstaganden till alkohol, narkotika och tobak är av stor betydelse och kan förebygga den ohälsa som skadligt ANT-bruk medför. Att öka intresset för sin egen kropp och hur den påverkas av ANT kan istället bidra till att hälsosamma val uppnås.

TUTCH-programmet består av tre delar där de första två delarna utförs av två läkarestudenter som under undervisningstillfälle ett och två tar upp kroppens funktioner och vad som händer vid ANT-bruk. Den tredje delen av utbildningsprogrammet består av ett arbete då eleverna fördjupar sig i något de vill lära sig mer om.

Alltså blir den röda tråden i undervisningen att ungdomar utbildar ungdomar som i sin tur även utbildar varandra vilket bidrar till att eleverna lär sig av varandra.

Konceptet att läkarestudenter utbildar elever i gymnasiet genom TUTCH kan sammanfattas i att Ungdomar utbildar ungdomar, vilket är projektets namn. Läkarestudenterna är tillräckligt nära eleverna i ålder och deras sociala kontext i vardagen och den information läkarestudenterna förmedlar till elever upplevs som trovärdig. Att läkarestudenter dessutom är experter på medicinska kunskaper och kan dela med sig av egna erfarenheter från utbildningen förstärker trovärdigheten hos eleverna. TUTCH bygger också på att inte predika moral eller skrämpropaganda utan istället rent medicinskt presentera kunskap på ett neutralt sätt. Framförallt presenteras det hur ANT-bruk påverkar hälsan, eftersom få elever vet det, istället för att bara berätta att det är skadligt. Det är sedan upp till eleverna att fatta sina egna beslut utifrån de verktyg som de får under undervisningen. I elevarbetet kan eleverna fördjupa sig i olika områden kopplade till ANT och sedan redovisa kunskaperna för varandra. Alltså blir den röda tråden i undervisningen att ungdomar utbildar ungdomar som i sin tur även utbildar varandra vilket bidrar till att eleverna lär sig av varandra.

TUTCH går med fördel att implementera i läroplanen och är utformat efter lärandemålen i flera olika skolämnen för till exempel idrott och hälsa, naturkunskap och biologi. TUTCH-programmet är format utifrån evidensbaserade metoder för hälsofrämjande arbete i skolan.

Undervisningstillfälle 1

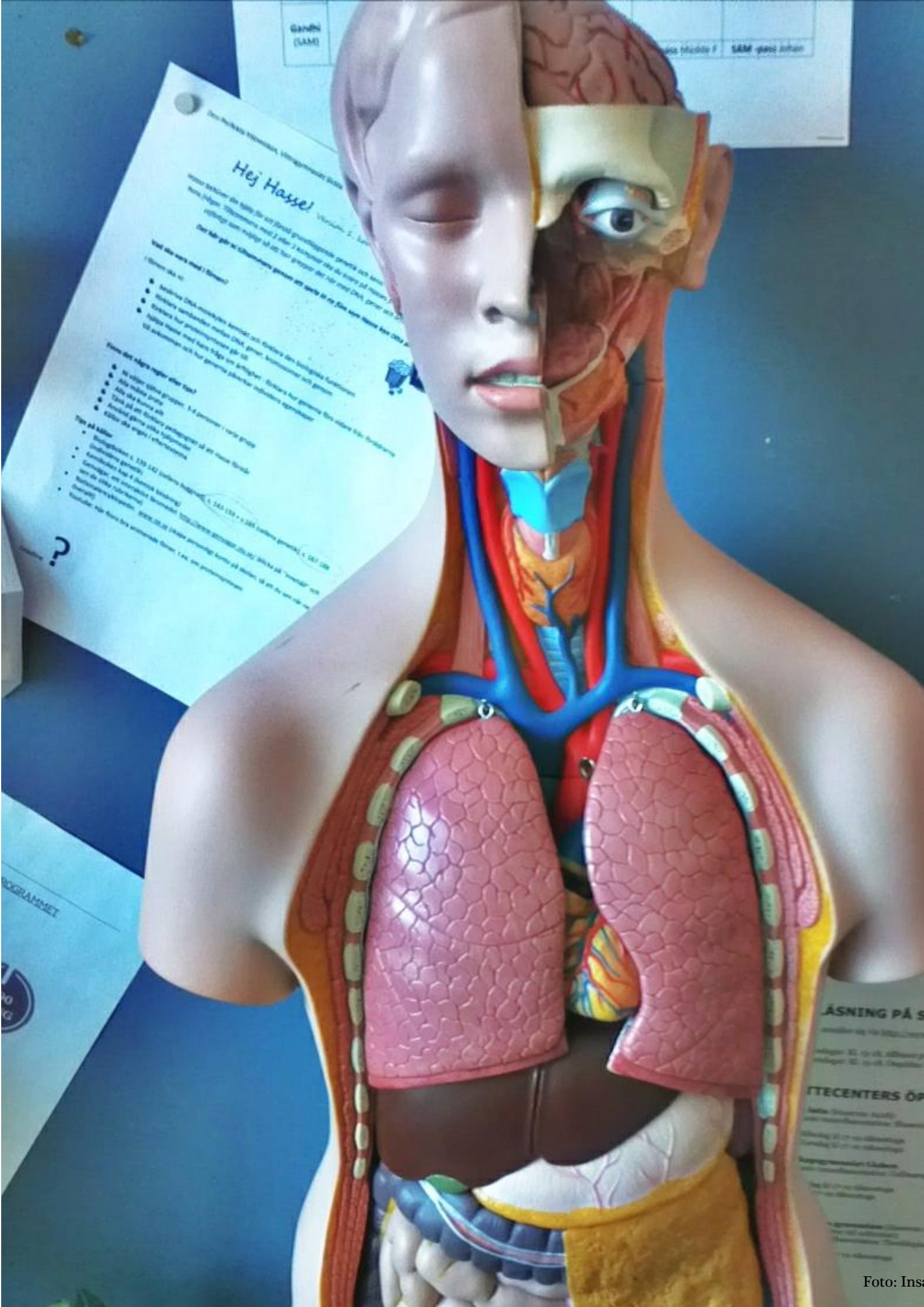
Under det första undervisningstillfället får eleverna under 90 minuter en sammanfattning av läkarprogrammets grundläggande innehåll i en så kallad "crash course". Under denna del går läkarstudenterna igenom medicinsk kunskap om hjärtats, kärlens och lungornas anatomi och fysiologi. Organens påverkan av tobak och alkohol behandlas under föreläsningen och illustreras med patientfall då eleverna får agera läkare, d.v.s. vara med och lista ut orsakerna till patienternas sjukdomstillstånd kan vara och även diagnostisera patientfallen med hjälp av den kunskap de fått under föreläsningen. Läkarstudenterna förklarar uppkomst av sjukdomar som är kopplade till alkohol och tobak. Till exempel förklarar läkarstudenterna var cigarettroken tar vägen när dess gifter frigörs i blodet via lungorna och hur gifterna sedan irriterar kärlväggarna vilket bidrar både till åderförkalkning och en ökad risk för proppar. Förklaringar om kroppens funktioner och effekten av alkohol och tobak ger eleverna ökad insikt i hur egenvalda beteenden påverkar kroppen och hälsan.

Undervisningstillfälle 2

Efter undervisningstillfälle ett kommer samma två läkarstudenter tillbaka till klassen då de berättar om hjärnan och belöningssystemet. Även undervisningstillfälle två är ett 90 minuters långt pass och innehåller kunskap om hjärnan, belöningssystemet, beroende och narkotika. Under tillfället tas det upp att narkotika påverkar det centrala nervsystemet. Eleverna får också lära sig hur beroende uppstår och hur kroppen utöver beroendet dessutom påverkas av olika typer av narkotika. Ett exempel är hur opiater har en påverkan på andningscentrum och amfetamin leder till högt blodtryck. Undervisningen fokuserar främst på cannabis eftersom det är den vanligaste typen av narkotika bland ungdomar. Eleverna får under lektionerna chans att ställa alla de frågor de undrar över och undervisningen anpassas till stor del efter de frågor som dyker upp. Många elever tar till exempel upp frågor om Spice och vattenpipa. Även undervisningstillfälle två innehåller patientfall där eleverna återigen får diagnostisera patienterna i fallen och ta reda på vilken drog som orsakat sjukdomstillståndet genom att använda sina nya läkarkunskaper.

Elevarbetet

Efter undervisningstillfällena får eleverna fördjupa sig inom något område kopplat till kroppen och ANT utifrån vad som varit mest intressant. Syftet är att eleverna får möjlighet till att reflektera och fördjupa sig inom ett visst område och också ges möjlighet till att diskutera områden de är nyfikna på att lära sig mer om. När arbetena redovisas för resten av klassen får eleverna större möjligheter att lära sig av varandras arbeten.

Gården
(SAM)

Årskildning 2 SAM - glass artan

Hej Hasse!

- Använd DINA resurser för att förstå och förklara...
- Använd DINA resurser för att förstå och förklara...
- Använd DINA resurser för att förstå och förklara...

ÅSNING PÅ S

TECENTERS ÖP

Om utvärderingen

Tidigare utvärderingar av TUTCH och feedback från lärare på skolorna tyder på att skolorna ser TUTCH-programmet som ett effektivt sätt att inkludera ANT-undervisningen i ordinarie kurser i gymnasieplanen så som i naturvetenskapen och biologin. Lärarna redogör också för att de tycker att det är roligt att unga läkarstudenter kommer och möter eleverna dels för att de bidrar med sina djupa kunskaper och närhet till elevernas sociala kontext och dels för den motivation de inspirerar klassen till i deras generella studier. Det är dock viktigt att inte endast tillgodose lärarnas förväntningar och förhoppningar på undervisningen utan också bidra till kunskapshöjande och attitydpåverkan hos eleverna.

Syfte

Att kvantifiera och tillskriva möjliga kunskapshöjande effekter och attitydförändringar från TUTCH-programmet bland gymnasieelever.

Mål

Att jämföra gymnasieelevers kunskapsnivå om – och attityder till ANT före och efter genomförande av TUTCH-programmet och bedöma huruvida möjliga förändringar är orsakade av TUTCH-programmet.

Frågeställningar

1. Har elevernas kunskapsnivåer om kroppen och hur den påverkas av ANT höjts efter genomförande av TUTCH-programmet?
2. Har elevernas självrapporterade lust och benägenhet att testa eller bruka ANT ändrats efter genomförande av TUTCH-programmet?

Metod

För att göra en effektutvärdering krävs en baslinjemätning eller en föremätning där elevernas initiala kunskaper och attityder till ANT kartläggs varpå insatsen tillämpas efter vilket en eftermätning görs för att se om kunskaper och attityder påverkats under insatstiden. På så vis kan insatsen tillskrivas effekt. För att säkerställa att möjliga effekter i kunskap och attityder är på grund av TUTCH-programmet var avsikten att även jämföra deltagarklasser med kontrollklasser. Detta eftersträvades i denna undersökning men svarsfrekvensen av kontrollklasser blev för liten för att inkluderas. Detta bör göras i en framtida utvärdering.

Enkätformulär

Föremätning¹ och eftermätning² inkluderar ett antal identiska frågor som kan jämföras för att mäta kunskap och attityder till ANT. Föremätningen skiljer sig från eftermätningen i och med att den ställer frågor om elevernas uppfattning av ANTs förekomst i deras liv, exempelvis finns det frågor om hur många av deras nära vänner som brukar olika

¹ Se bilaga 1

² Se bilaga 2

substanser. Där finns även frågor om huruvida de själva blivit erbjudna droger och hur de reagerat på detta. Dessa frågor inkluderas i föremätningen för att kunna analysera riskprofiler – vilka elever har ett intresse av/ brukar droger. Dessa frågor inkluderas också för att bedöma om elever i olika städer har olika risksituationer som TUTCH-programmet ska anpassas till.

I eftermätningen ställs frågor om hur eleverna upplevde TUTCH-programmet och ger utrymme för reflektion om hur programmet kan förbättras utöver kunskaps- och attitydfrågor.

Enkäterna är utformade med frågor som liknar frågor som förekommer i andra undersökningar om ungdomar och ANT. De enkäter som legat till grund för utformningen av denna utvärdering är EU-DAP³, ESPAD⁴, CANs undersökning om skolelevers drogvanor⁵, CTC-youth survey⁶ och Insamlingsstiftelsen Choices tidigare utvärderingsformulär. Detta har gjorts för att använda välfungerande frågeformuleringar samt för att framledes kunna jämföra stiftelsen Choices preventionsprogram med andra utvärderade preventionsprogram.

Datainsamling och urval

Gymnasieskolor i de sju städer med omnejd där läkarprogrammen finns i Sverige anmäler själva intresse för att ta del av TUTCH-programmet. Samtliga deltagarklasser ombads medverka i undersökningen under våren. Målet var att inkludera 15 deltagarklasser och 15 kontrollklasser i urvalet. Av 93 besökta klasser valde 22 olika klasser att delta i utvärderingen och 4 kontrollklasser deltog. På grund av det otillräckliga kontrollunderlaget har detta exkluderats från undersökningen. De ansvariga lärarna för respektive klass delade först ut före-mätningen till klassen inför klassens första undervisningstillfälle med läkarstudenterna. Enkäterna var frivilliga för eleverna och ett skriftligt informerat samtycke bifogades tillsammans med enkäten som eleverna fick ta del av och välja om de ville besvara enkäten. Denna enkät (bilaga 1) skickades sedan via post till projektledare och projektassistent på Insamlingsstiftelsen Choice som la in enkäterna i det digitala systemet Netigate. Den ansvariga läraren fick sedan efter genomförande av TUTCH-programmets tre delar dela ut

³ EU-DAP (European Drug Addiction Prevention trial) är ett projekt där ett preventionsprogram vid namn "unplugged" curriculum testas i flera länder i Europa. Hemsida: <http://www.eudap.net/home.aspx>

⁴ ESPAD (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) är ett Europeiskt forskningsprojekt i vilket över 40 länder ingår med syftet att kartlägga och jämföra ungdomars drogvanor i Europa. Hemsida: <http://www.espad.org/>

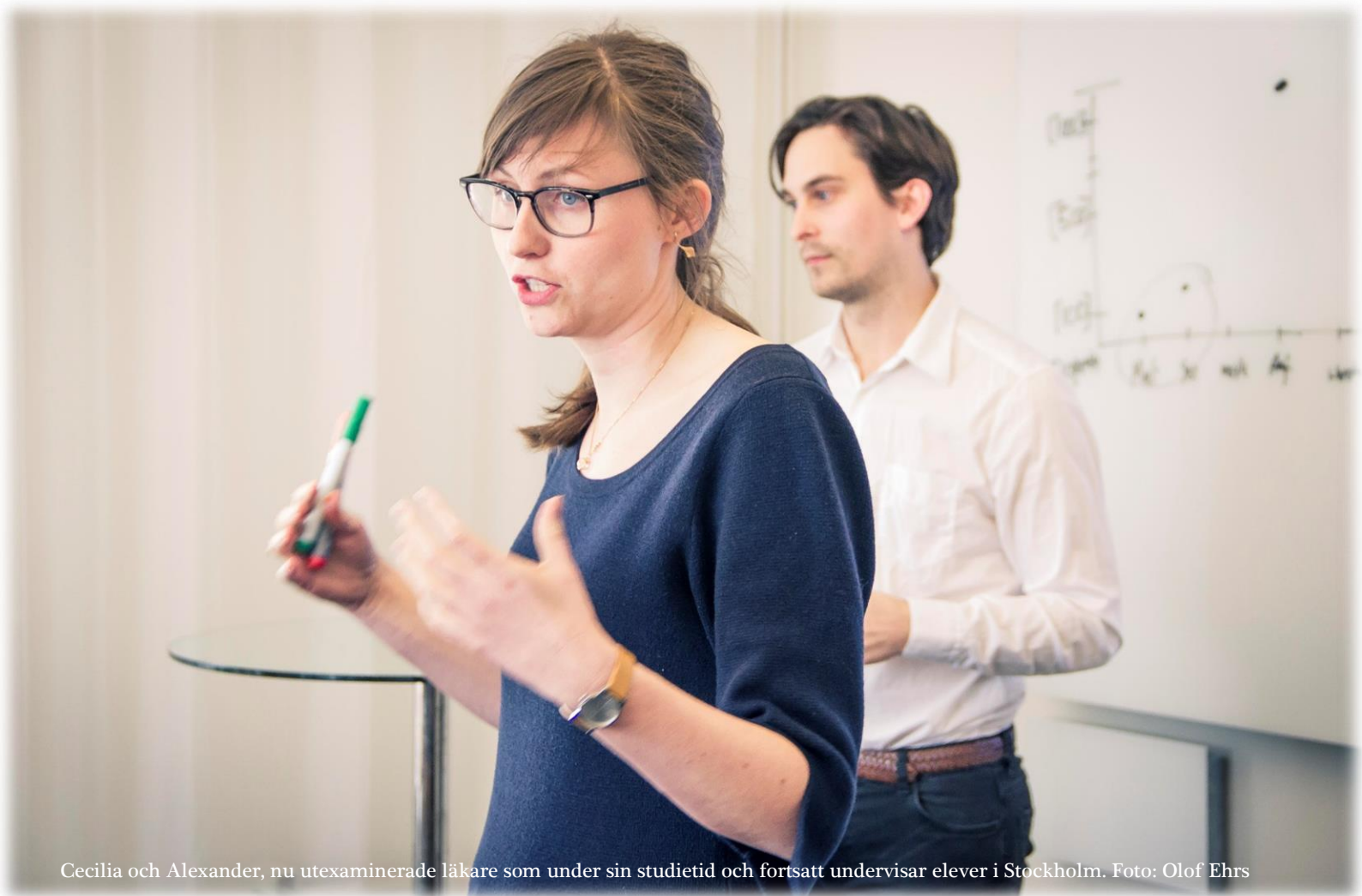
⁵ CANs (Centralförbundet för alkohol- och narkotika upplysning) undersökning av skolelevers drogvanor är en årlig undersökning som avser kartlägga droganvändningen bland ungdomar i Sverige och följa droganvändningstrender över tid. Hemsida: <http://www.can.se/sv/Undersokningar/Skolelevers-drogvanor1/>

⁶ CTC-youth survey (Communities That Care Youth Survey) är en Amerikansk undersökning som syftar till att bedöma problematiska beteenden bland unga. Enkäten utgår från risk- och skyddsfaktorer i ungas liv relaterade till våld, droganvändning, familjerelationer mm. Bakom undersökningen står the United States Government's Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA). Mer info: <http://store.samhsa.gov/product/Communities-That-Care-Youth-Survey/CTC020>

ännu en enkät till klassen (se bilaga 2). Även denna enkät skickades tillbaka via post till stiftelsen Choice som la in enkäterna i Netigate. 4 klasser som deltog i föremätningen skickade inte in eftermätningen vilket redogörs för i en bortfallsanalys.

Analys

Före- och eftermätningarna jämfördes med hjälp av onlineverktyget Netigate som genererar frekvensanalyser av både kvantitativa och kvalitativa svar. Inga framstående köns- och ålderskillnader förekommer i svaren och data presenteras därför tillsammans. Svaren för de olika städerna presenteras också tillsammans.

Cecilia och Alexander, nu utexaminerade läkare som under sin studietid och fortsatt undervisar elever i Stockholm. Foto: Olof Ehrens

Resultat

Totalt besvarade 441 elever från 22 klasser föremätningen. Eftermätningen besvarades av 362 elever från 18 klasser. Klasserna som deltog i undersökningen kom från Stockholm, Nacka, Upplands Väsby, Helsingborg, Lund, Linköping och Norrköping.

Tabell 1. Demografisk fördelning av respondenter i före- och eftermätningen (%), n1= 441, n2= 362.

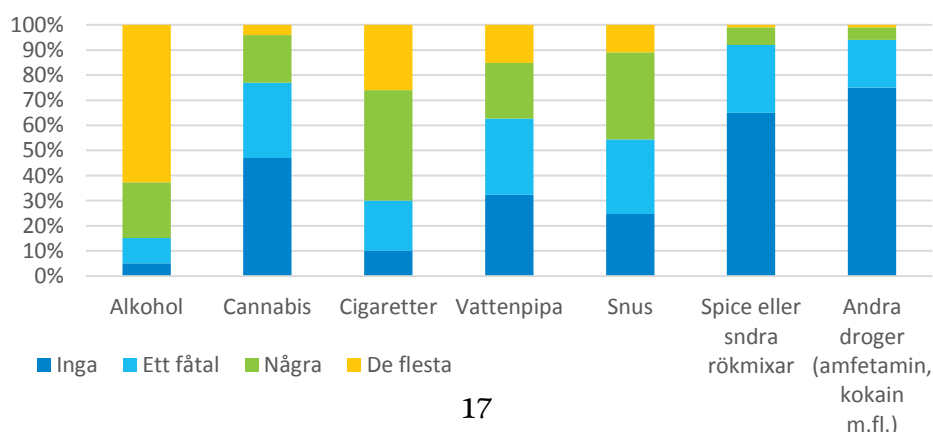
	Före % (n)	Efter % (n)
<i>Kön</i>		
Kille	51 (223)	42 (152)
Tjej	47 (206)	54 (197)
Annat	3 (12)	4 (13)
<i>Ålder</i>		
15	1 (5)	1 (2)
16	43 (182)	35 (127)
17	40 (171)	44 (158)
18	12 (50)	14 (51)
19	3 (14)	5 (18)
20	1 (3)	1 (3)
21	0 (2)	0 (0)

BORTFALLSANALYS

Fyra fler klasser besvarade enkäterna i föremätningen än i eftermätningen. Antalet svarande skiljer sig något mellan kön och ålder för de två mätningarna. Föremätningen besvarades av en något större andel killar och eftermätningen besvarades av en större andel tjejer. På så sätt fanns en större andel killar än tjejer i bortfallet. I föremätningen var den största andelen svarande 16 år och i eftermätningen var den största åldersgruppen 17 år.

Ungdomars ANT-exponering

ANT är vanligt förekommande i elevernas liv. Endast 16 elever, det vill säga 3,5 procent av respondenterna angav att de inte hade någon nära vän som brukade någon typ av ANT. 62 procent (n=272) av eleverna angav att de flesta av deras vänner brukar alkohol, endast 5 procent (n=24) angav att de inte hade några nära vänner som brukar alkohol. Av eleverna är det 10 procent (n=24) som inte har några nära vänner som brukar cigaretter. För cannabis är motsvarande siffra 47 procent (n=205) vilket dock betyder att över hälften av eleverna som besvarat enkäten har minst någon nära vän som använder sig av cannabis.

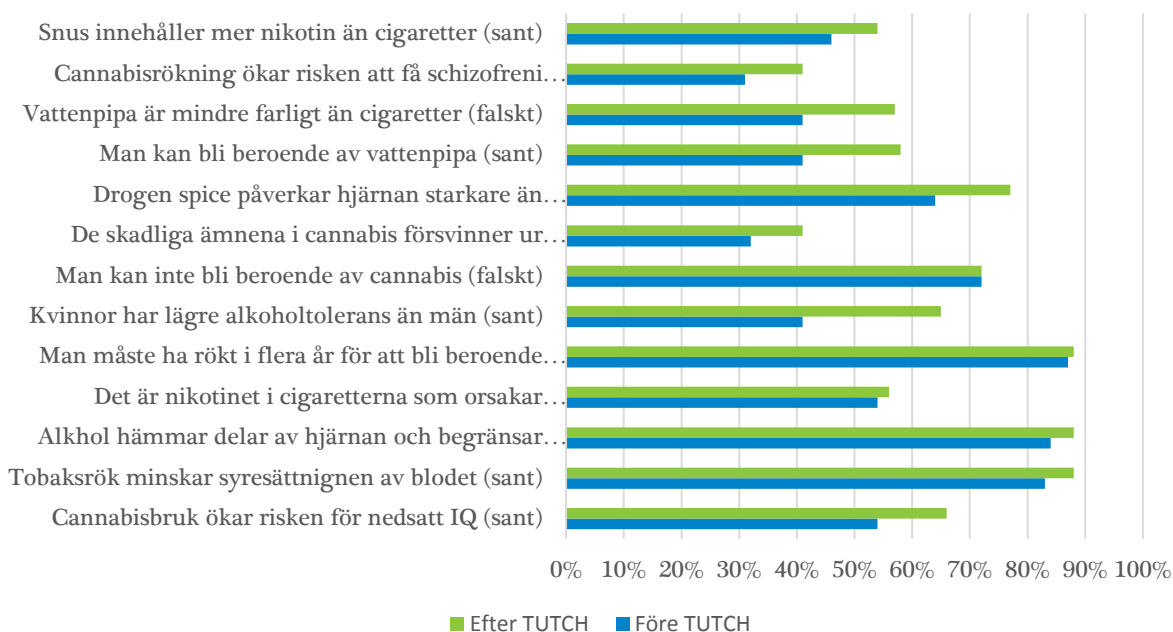

Bland eleverna är det innan TUTCH-programmet 89 procent och efter 92 procent av eleverna som tycker att det är viktigt att ha kunskap om ANT och dess påverkan på kroppen. Dock är det innan TUTCH-programmet 29 procent av eleverna som anger att de inte har haft eller inte vet om de har haft någon undervisning i skolan de senaste två åren om ANTs påverkan på kroppen.

Av samtliga respondenter i föremätningen rapporterar var tredje respondent att de erbjudits cannabis. Av de som blivit erbjudna är det 40 procent som tackat ja, vilket är motsvarande 13 procent av undersökningens totala urval (n=57). På frågan varför de valt att tacka ja var vanligt förekommande svar att de var nyfikna, ville testa en gång för att förstå vad det handlar om, några anger att de gillar att röka cannabis och flera skriver att det var på grund av gruppträck.

Kunskapshöjande effekter av TUTCH-programmet

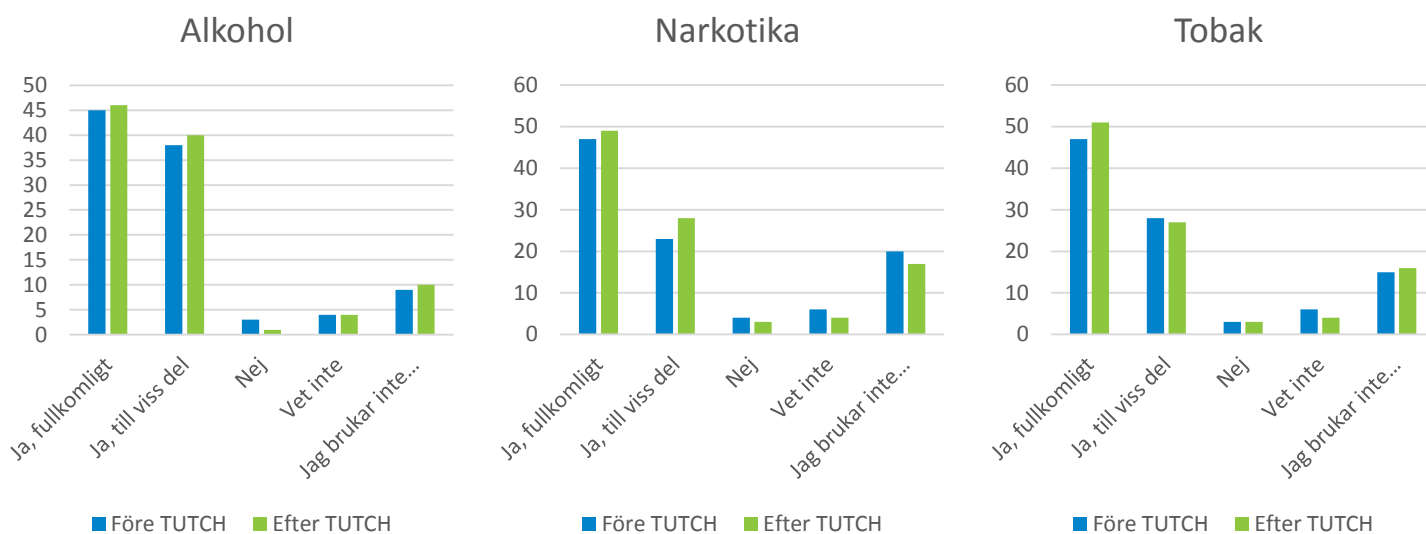
Det huvudsakliga målet med TUTCH-programmet är att eleverna efter att ha genomgått programmet ska kunna fatta kunskapsbaserade beslut kring sitt eget ANT-bruk. Det cirkulerar många myter om ANT bland ungdomar och flera av dessa avser TUTCH-programmet rätta ut. Som visas i Figur 1 Finns det en stor okunskap bland unga kring vissa risker med ANT, exempelvis att kvinnor i regel har lägre alkoholtolerans än män. Efter TUTCH programmet finns en tydlig kunskapshöjning hos målgruppen då en större andel av eleverna efter utbildningen är till större grad medvetna om risker med ANT.

Figur 2. Andel elever (%) som anger rätt svarsalternativ för ovanstående påståenden före och efter deltagande i TUTCH-programmet

Eleverna skattar sina egna kunskaper om ANT innan deltagande i TUTCH-programmet högt när det kommer till alkohol och cigaretter där 91 procent (n=400) av eleverna anger att de vet allt eller tillräckligt mycket om alkohol och hur det påverkar kroppen och 92 procent (n=402) anger detta för cigaretter. Gällande cannabis svarade 33 procent (n=147) av eleverna att de inte alls vet allt de behöver veta om hur cannabis påverkar kroppen, utöver det anger 10 procent att de inte vet om de vet tillräckligt. Om Spice svarade 54 procent (n=234) att de inte alls visste eller inte visste om de kunde allt de behöver. Motsvarande svar ger 59 procent (n=255) av eleverna gällande partydroger som ecstasy, MDMA etc. och 63 procent (n=277) för amfetamin. Det är anmärkningsvärt att eleverna även rapporterar otillräckligt vetande om de vanligare drogerna vattenpipa och snus där 39 procent (n=170) respektive 23 procent (n=100) anger att de inte vet eller att de inte alls vet allt de behöver veta om substanserna och deras påverkan på kroppen.

Efter deltagande i TUTCH-programmet anger 96 procent (n=344) att de vet tillräckligt eller allt de behöver veta om alkohol och dess påverkan på kroppen, respektive andel som rapporterar detta för narkotika är 91 procent (n=324) och 94 procent (n=334) för tobak. Detta indikerar en tydlig ökning av elevernas uppfattning av deras egen kunskap om ANT och dess påverkan på kroppen med hjälp av TUTCH-programmet.

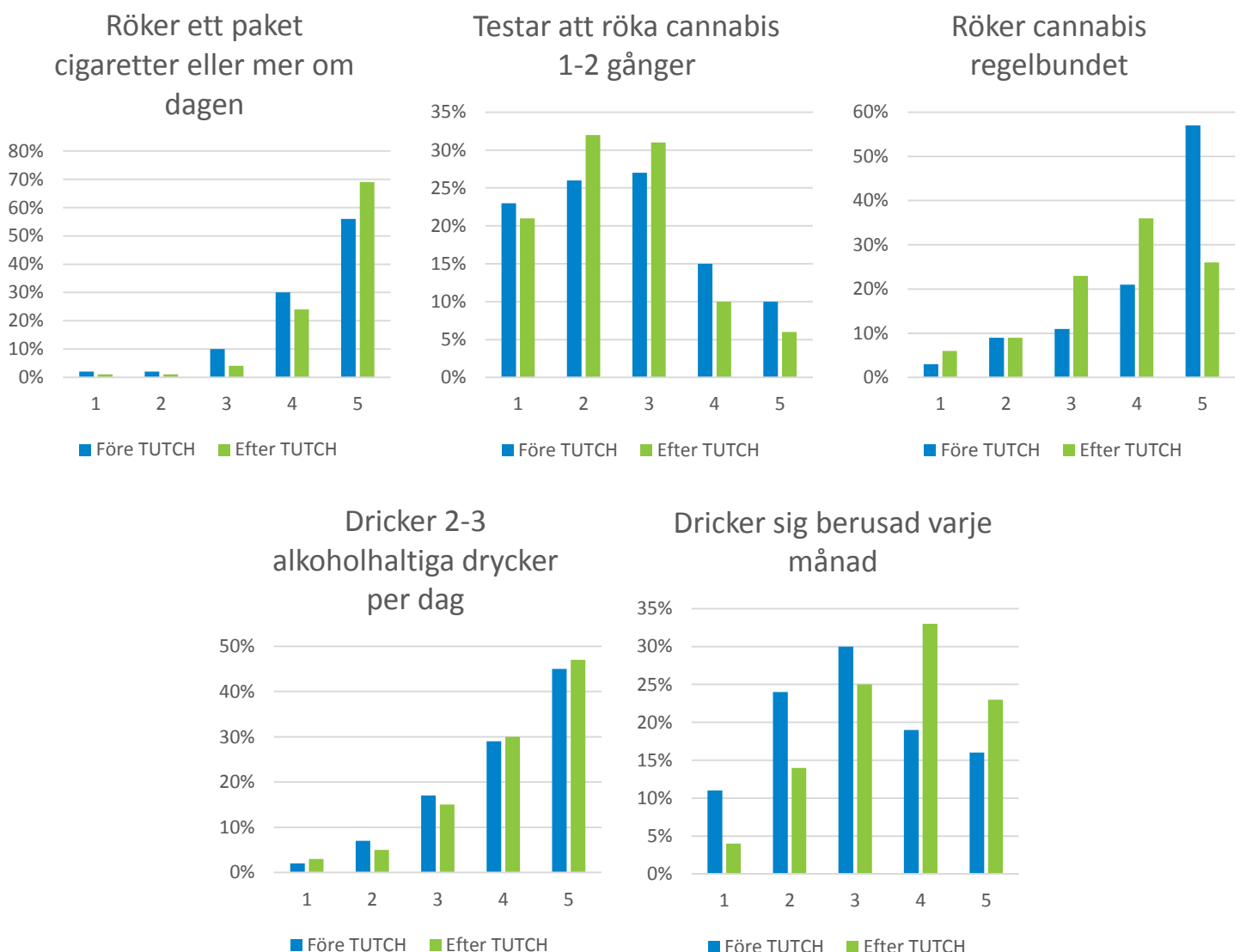
Figur 3. Andel elever (%) som känner att de kan fatta kunskapsbaserade val kring sitt eget ANT-bruk.

TUTCH-programmets attitydpåverkan

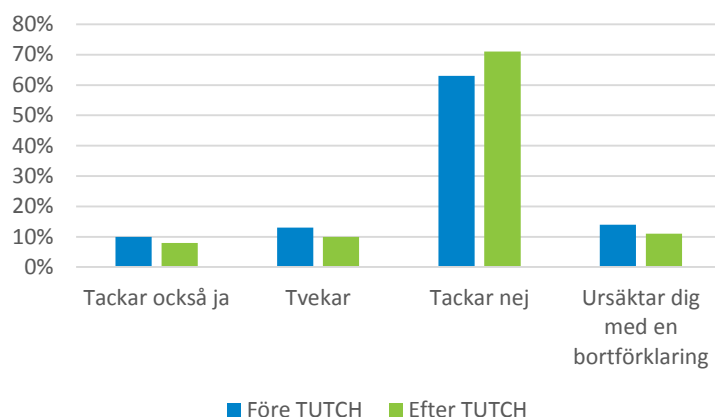
TUTCH syftar till att ge ungdomar kraften och kunskapen att fatta hälsosamma beslut kring sitt ANT-bruk. Kopplingen mellan attityd och kunskap presenteras i detta avsnitt.

När eleverna fick bedöma hur stor risk de trodde att olika ANT-brukarmönster utgör för att man ska komma till skada framgår det att eleverna efter att ha deltagit i TUTCH-programmet ser olika alkoholkonsumtionsmönster som mer skadliga än de gjorde innan

TUCH-programmet (se Figur 3). Exempelvis var det 35 procent (n=123) som i föremätningen ansåg att det var stor risk (skala 4 & 5) att komma till skada om man dricker sig berusad varje månad, i eftermätningen var motsvarande siffra 56 procent (n=270). Efter deltagande i TUTCH bedömer eleverna det mer riskfyllt att dricka 2-3 alkoholhaltiga drycker per dag än vad de gjorde i mätningen före deltagande i TUTCH. Det är också fler som värderar att röka ett paket cigaretter eller mer om dagen som att ha större risk att orsaka skada på brukaren. Däremot är det färre personer som anger att det är hög risk att man kommer till skada om man röker cannabis 1-2 gånger samt röker cannabis regelbundet. På frågan om man tackar ja till cannabis om man blir erbjuden är det däremot fler som anger att de tackar nej efter TUTCH-programmet vilket visas i Figur 4.

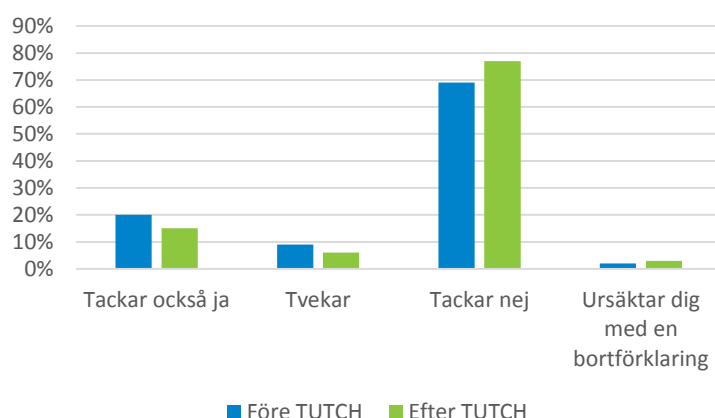

Figur 3. Svar på frågan: Hur stor tror du att risken är att man kommer till skada om man... Svaren visas i andel respondenter per svarsalternativ, där 1=inte någon risk och 5=mycket stor risk.

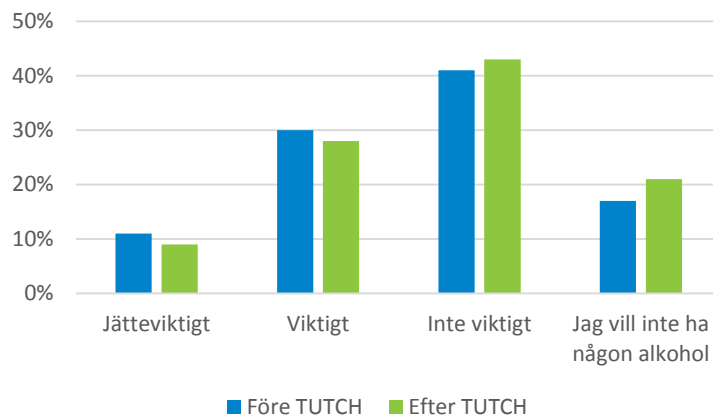
Figur 4 Elevernas svar på fråga: *Du och en kompis är på en fest där ni inte känner så många men du vill gärna lära känna dem som är där. Ni blir erbjudna att röka cannabis tillsammans med några andra, din kompis tackar ja. Vad gör du?* Svaren visas i procent.

Efter deltagande i TUTCH-programmet anger eleverna till mindre utsträckning att de tackar ja till cannabis. Det är också färre elever som tvekar eller använder en bortförklaring till att slippa. Detta tyder på att eleverna tagit tydligare ställning mot cannabis och är trygga i att tacka nej till större utsträckning.

Figur 5. Elevernas svar på fråga: *Du och samma kompis sitter och pluggar inför ett stort prov. Ni känner er båda väldigt stressade och din kompis föreslår att ni tar en cigarett för att lugna ner nerverna lite. Vad gör du?* Svaren visas i procent.

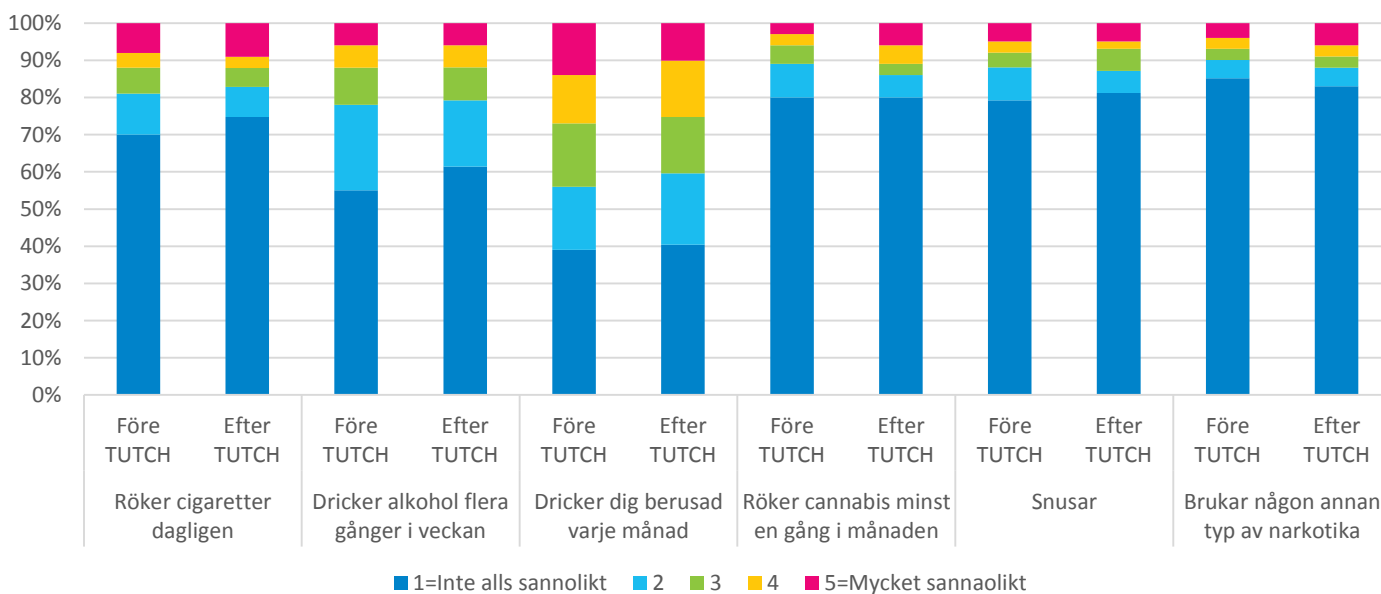
Även gällande rökning är det större andel av eleverna som tackar nej när de blir erbjudna cigaretter istället för att tacka ja eller tveka efter att de har tagit del av TUTCH-programmet. Detta tyder på att elevernas attityd till rökning har påverkats så att färre ser rökning som en bra metod för att motverka stress. I kontakten med elever framkommer det att ett vanligt resonemang är att röka på grund av stress, vilket låg till grund för frågan.

Figur 6. Elevernas svar på fråga: Du är bjuden på en hemmafest till helgen och du har hört att flera personer kommer att försöka ta med alkohol till festen, hur viktigt är det för dig att du har tillgång till alkohol på festen? Svaren visas i procent.

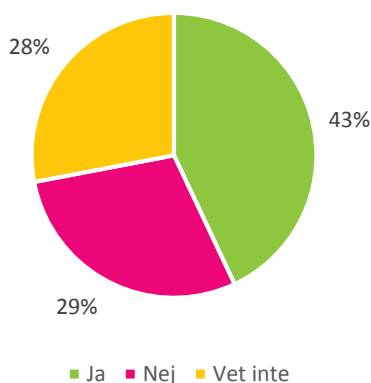
Efter deltagande i TUTCH-programmet är det en större andel elever som anger att de inte vill ha någon alkohol i en fest situation. Det är dessutom större andel elever som anger att det inte är viktigt för dem att ha tillgång till alkohol på en hemmafest efter deltagande i TUTCH-programmet än före.

Hur sannolikt tror du att det är att du om ett år...

Figur 7. Hur sannolikt eleverna skattar att det är att de om ett år har ovanstående ANT-bruk (%) på en skala där 1 är inte alls sannolikt och 5 är mycket sannolikt.

Ingen större skillnad i skattat bruk om ett år efter deltagande i TUTCH programmet återfinns gällande snus, övrig narkotika, cannabisrökning eller berusningsdrickande. Dock är det större andel elever som anger att det inte alls är sannolikt att de om ett år röker cigaretter dagligen eller dricker alkohol flera gånger i veckan.

Figur 8. Andel elever som anger att TUTCH har väckt tankar hos dem kring deras egen kropp och ANT (n=331).

Andelen elever som svarat ja på frågan om TUTCH har väckt tankar kring elevernas kropp och ANT är 43 procent. 29 procent har svarat nej medan 28 procent har svarat att de inte vet.

Elevernas upplevelser av TUTCH-programmet

71 procent (n=243) av eleverna anger att de tycker att det var lagom svårighetsnivå på undervisningen, de som tycker att det var svårt/ mycket svårt eller lätt/mycket lätt är jämt fördelade i en normalkurva vilket tyder på en rimlig undervisningsnivå. Det är 84 procent (n=281) av eleverna som tycker att det är bra eller mycket bra att det är just läkarstudenter som håller i undervisningen, 1 procent (n=3) tycker att det är dåligt eller mycket dåligt och resterade 14 procent tycker varken att det är bra eller dåligt att just läkarstudenter håller i ANT-momentet i deras skolundervisning.

Det som eleverna tycker är särskilt bra med läkarstudenternas undervisning är den höga graden av interaktivitet som utbildningarna innehåller. De tycker att det är bra att de får vara delaktiga i lärandet genom frågor och att de själva får diagnostisera patientfall. Många redogör för att de tycker att det är bra att drogernas faktiska påverkan på kroppen, både det positiva men även de överhängande negativa konsekvenserna tas upp, detta ger en balanserad undervisning som känns trovärdig. Många elever skriver också att de tycker att presentationsupplägget med PowerPoints är väldigt pedagogiskt och bra. Återkommande kommentarer bland eleverna på frågan *"Var det något som läkarstudenterna gjorde som du tyckte var särskilt bra?"* inkluderar:

"Kunniga" "Lät oss vara delaktiga"
 "De frågade frågor, även om ingen svarade så kände man sig inkluderad"
 "Patientfallen var jättekul" "Förklarade tydligt"
 "Bad om våra åsikter" "Ställde frågor"
 "Ej stressade"

Flera elever önskar dock att fler videos och andra presentationssätt inkluderas för att variera lektionerna mer. Flera tips från eleverna inkluderar pedagogiska tips för en mer varierad presentation och fler metoder för interaktion än att ställa frågor och bjuda in till diskussion. Återkommande kommentarer bland eleverna på frågan "Var det något du tyckte läkarstudenterna skulle gjort annorlunda" inkluderar:

"Använd enklare språk"

"Va snabbare så man hinner gå igenom"

"Inte ställa för många frågor hela tiden"

"Ge ut ett quiz i slutet"

"Visa klipp på hur kroppen reagerar"

"Pratat med mer inlevelse och vara tydligare vid svar av frågor"

"Mindre NO-bilder, merverkliga bilder"

"Mer praktiska/testa på grejer"

Ungdomarna på gymnasiet rapporterar även att de till stor del lärt sig av varandra genom elevarbetet som följer läkarstudenternas undervisningsserie. Av eleverna är det 67 procent (n= 204), som anger att de har lärt sig av varandra, 22 procent (n=69) anger att de inte vet om de lärt sig av varandra, dock i denna grupp gjorde 2 klasser arbeten som inte redovisades i helgrupp utan som egna inlämningsuppgifter, detta kan ha bidragit till denna rapportering.

Elevernas öppna kommentarer i utvärderingen tyder på tacksamhet hos många för att de fått ta del av programmet och samtidigt visar vissa ett tydligt ställningstagande för cannabisanvändning där de fortsatt ifrågasätter riskerna med cannabis. Detta tyder på att fler insatser krävs för att stärka fler unga till ett hälsosamt förhållningssätt till narkotika.

80 procent av respondenterna (n=266) tycker att fler gymnasieelever bör få ta del av TUTCH-utbildningen.

Slutsatser

Det är möjligt att svaren och därmed även resultaten hade blivit annorlunda om enkätfrågorna formulerats annorlunda eller om eleverna hade fått ange fler svar i fritext. Dock har redan beprövade frågor använts för att uppnå hög kvalitet i enkäterna och syftet med utvärderingsrapporten var att få fram mätbara svar vilket var lämpligt genom dessa enkätfrågor. För att komplettera elevernas kvantitativa enkätsvar kan frågorna med fördel följas upp genom intervjuer för att få mer utförliga svar.

Fyra klasser som deltog i föremätningen skickade inte in enkäterna för eftermätningen, vilket gjorde att de klasserna föll bort. Bortfallet gav en något ojämn fördelning av kön och ålder mellan före- och eftermätningen. Tidigare nämnda undersökningar har till exempel visat att killar har mer tillåtande attityder till narkotika vilket kan ha betydelse för attityder till narkotika och vara en felkälla för attitydpåverkan vid en olik könsfördelning i de två mätningarna. Även ålder har visats ha betydelse för bland annat alkohol- och tobaksbruk då

äldre ungdomar brukar dessa droger i större utsträckning än yngre. Olik fördelning av ålder kan således också påverka skillnader i attityder till ANT.

I den här rapporten var materialet inte tillräckligt stort för att kunna inkludera kontrollklasserna eftersom svarsfrekvensen var för låg. Det var därför inte möjligt att jämföra deltagarklasser och kontrollklasser. Fortsatta utvärderingar skulle behövas för att möjliggöra en sådan jämförelse.

För att ta reda på om det finns skillnader mellan städer skulle elever från alla städer där Insamlingsstiftelsen Choice är verksamma behöva delta, dock var en sådan jämförelse inte inom ramarna för denna rapport och tidigare rapporter har visat på inga eller små skillnader.

Eleverna poängterar att läkarstudenternas föreläsningar är interaktiva och lyfter fram patientfallen och delaktighet bland eleverna i klassen som positiva inslag. Vidare framhäver eleverna den balanserade bilden av de överhängande negativa konsekvenserna av hur droger påverkar kroppen och presenteras på ett sätt som känns trovärdigt. Att det just är läkarstudenter som håller föreläsningarna är uppskattat (då 84 procent av eleverna har svarat att det är bra eller mycket bra). Att 67 procent av eleverna svarat att de lärt sig av varandra i utbildningsprogrammets sista del visar att upplägget fungerar väl. Elevernas kommentarer och reflektioner kommer beaktas i vidareutveckling av materialet som exempelvis att inkludera fler filmklipp och andra interaktiva presentationsformer.

Resultaten visar också att TUTCH-programmet bidrar till ökad kunskap hos elever på gymnasiet eftersom fler blir medvetna om substanserna och de risker som finns med ANT-bruk. Efter TUTCH-programmet anser stora andelar av eleverna att de själva vet tillräckligt eller allt de behöver veta om alkohol (96 %), narkotika (91 %) och tobak (94 %) och substansernas effekt på kroppen. Förutom ökad kunskap tycks elevernas attityder ha påverkats. Efter att ha tagit del av utbildningsprogrammet TUTCH ser eleverna större risker med ANT jämfört mot innan. En lägre andel av eleverna tackar ja om de skulle bli erbjudna cannabis och ett liknande mönster syns också för attityder till cigarettrökning efter deltagande i TUTCH. Även attityderna kring alkohol visar på förändringar då en högre andel elever svarar att de inte vill ha alkohol i en festsituation samt anger att tillgången till alkohol inte är viktig i eftermätningen. Dock förekommer det att elever ifrågasätter riskerna med cannabisanvändning, vilket visar att det finns ett behov av ökade insatser för att förändra ungdomars inställning till narkotika. Dessa resultat visar att det är viktigt med insatsen i form av TUTCH-programmet för att bidra med ökad kunskap och i och med det ett ökat konsekvenstänkande hos eleverna. Därför är det av stor betydelse att Insamlingsstiftelsen Choice och verksamheten finns och fortsätter att verka.

Det framgår också i resultaten att 62 procent av eleverna rapporterade att de flesta av deras vänner dricker alkohol och bara 10 procent av eleverna svarade att de inte har någon nära vän som använder cigaretter. En tredjedel av de svarande eleverna har blivit tillfrågade om de vill använda cannabis och över hälften av eleverna har minst en nära vän som använder

cannabis. Eftersom resultaten visar att ANT-bruk är så pass vanligt hos elever på gymnasiet, förstärker det att det finns ett stort behov av att arbeta drogforebyggande.

Det har i tidigare studier framgått att en stor andel elever antingen inte vet eller svarat att det inte finns något ANT-förebyggande arbete på skolan, vilket delvis även avspeglar sig i resultaten av föremätningen i rapporten. 29 procent av eleverna har svarat att de antingen inte har haft eller inte vet om de har haft någon undervisning i skolan om effekterna av ANT på kroppen innan de fått ta del av TUTCH-programmet.

En stor andel av eleverna som deltagit i enkätundersökningarna, 80 procent, vill att jämnåriga ska få ta del av TUTCH och rapportens resultat pekar på att fler elever på gymnasiet behöver nås för att höja kunskapen och påverka attityder kring skadligt ANT-bruk. Insatserna i gymnasieskolorna kommer att fortsätta att spridas och även arbetet med högstadielever fortsätter med syftet att kunna stärka ännu fler och ännu tidigare i livet.

Referenser

Centralförbundet för alkohol och narkotika (2014). *Drogutvecklingen i Sverige 2014 CAN rapport 144*. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Rapport nr. 144 Stockholm 2014. Tillgänglig:

<http://www.can.se/contentassets/3f30e3b70ebb461c928fdccd5a0c3606/drogutvecklingen-i-sverige-2014.pdf> [Hämtad 2015-10-09].

Forkby, T., Olausson, S. & Turner, R. (2013). *Cannabisanvändning bland ungdomar -En sammanställning av forskning för en kunskapsbaserad prevention. FoU i Väst*. Tillgänglig:

<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2013/2013-04.pdf> [Hämtad 2015-10-27].

Hagquist, C & Rydelius, P.A. (2013). *Psykisk ohälsa och alkohol har en nära koppling*. Läkartidningen. Tillgänglig: <http://www.lakartidningen.se/Klinik-och-vetenskap/Klinisk-oversikt/2013/09/Psykisk-ohalsa-och-alkohol-har-en-nara-koppling/> [Hämtad 2015-10-19].

Nilsson, L. (2014). *Elever underkänner skolans prevention*. Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle. Tillgänglig: <http://www.narkotikafriskola.se/l%C3%A4sv%C3%A4rt/intressanta-artiklar/elever-underk%C3%A4nner-skolans-prevention-8399193> [Hämtad 2015-10-19].

O'Neil, S.E., Parra, G.R. & Sher, K.J. (2001). Clinical relevance of heavy drinking during the college years: cross-sectional and prospective perspectives. *Psychology of Addictive Behaviors*; 15(4):350-359.

Pellmer, K. & Wramner, B. (2007). *Grundläggande folkhälsovetenskap*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Skolverket (2012). *Material för skolan om alkohol, narkotika, tobak och dopning*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.189363!/Menu/article/attachment/Material%20ANDT%20-%20inventering%2C%20analys%20och%20behov.pdf [Hämtad 2015-10-27].

Skolverket (2013). *Undervisning om alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT) – en praktknära litteraturgenomgång*. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.190857!/Menu/article/attachment/Undervisning%20om%20ANDT%20-%20en%20praktkn%C3%A4ra%20litteraturgenomg%C3%A5ng.pdf [Hämtad 2015-10-27].

Socialstyrelsen (2015). Sveriges officiella statistik. Hälsa- och Sjukvård. Dödsorsaker 2014 Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19909/2015-8-1.pdf> [Hämtad 2015-11-11].

Statens Folkhälsoinstitut (2003). *Tobaksfria ungdomar – hur når vi dit?* Tillgänglig: <http://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12207/tobaksfria.pdf> [Hämtad 2015-10-09].

Statens Folkhälsoinstitut (2010). *Tobak och avvänjning -En faktskrift om tobakens skadeverkningar och behovet av tobaksavvänjning*. Tillgänglig: <http://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12377/R2009-17-Tobak-och-avvanjning.pdf> [Hämtad 2015-10-27].

Bilaga 1: Föremätningenkät

Klass som tar del av TUTCH

Alkohol, Narkotika och Tobak, vad vet jag och vad tycker jag?

Denna undersökning är till för att uppmärksamma ungas kunskap, frågeställningar och attityder till alkohol, narkotika och tobak. Stiftelsen Choice vill uppmärksamma ungas röster inom detta område. Stiftelsen Choice jobbar med läkarstudenter som åker ut till gymnasieskolor och förklarar hur kroppen påverkas medicinskt av alkohol, narkotika och tobak. Stiftelsens mål är att alla unga ska ha möjlighet att ta del av den kunskap som krävs för att kunna fatta medvetna och kunskapsbaserade beslut kring bruk av alkohol, narkotika och tobak. Efter att du besvarat denna enkät kommer din klass att besökas av läkarstudenter som du kommer ha möjlighet att fråga allt som du kanske undrar över.

Denna enkät är anonym och kommer att hanteras med sekretess. Du behöver inte svara på enkäten om du inte vill och du kan hoppa över frågor som du inte vill besvara.

Enkäten delas ut till alla gymnasieelever i Sverige som tar del av läkarstudenternas undervisning under våren 2015. Resultaten kommer att publiceras i en rapport som du hittar på stiftelsens hemsida: www.stiftelsenchoice.se

★ **Instruktioner:** Kryssa i den/de rutor som bäst reflekterar Din åsikt och använd de givna utrymmena för dina skriftliga svar. Kom ihåg, detta är inte ett prov, ange de svar du själv anser stämmer bäst.

Tack för din medverkan!

Några frågor om dig

Jag är Kille Tjej Den indelningen passar inte för mig

Jag går i årskurs på gymnasiet och är år gammal.

1. Tycker du att det är viktigt att ha kunskap om ANT och dess påverkan på kroppen?

Ja Nej Vet inte

2. Anser du att du vet allt du behöver veta om följande substanser och deras påverkan på kroppen?

	Ja, Fullständigt	Ja, tillräckligt	Nej, inte alls	Vet inte
Alkohol	☐	☐	☐	☐
Cannabis (Hasch, Marijuana etc.)	☐	☐	☐	☐
Spice	☐	☐	☐	☐
Amfetamin	☐	☐	☐	☐
Partydroger (MDMA, ecstasy)	☐	☐	☐	☐
Cigaretter	☐	☐	☐	☐
Vattenpipa	☐	☐	☐	☐
Snus	☐	☐	☐	☐

3. Har du de senaste två åren fått någon undervisning i skolan i frågor som handlar om alkoholens, drogers eller rökningens påverkan på kroppen?

Ja Nej Vet inte

Om dina tankar kring alkohol, narkotika och tobak (ANT)

3. Till vilken grad instämmer du med följande påståenden?

(1= instämmer inte alls 5= instämmer fullständigt)

	1	2	3	4	5
Att använda olika narkotika kan vara roligt	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdomar borde inte testa narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Det finns saker som är mer riskabla än att bruka narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Alla som testar narkotika ångrar det senare	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan borde lära ut om de faktiska riskerna med narkotika	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hur många av dina nära vänner tror du använder sig av följande substanser?

	Inga	Ett fåtal	Några	De flesta
Alkohol	☐	☐	☐	☐
Cannabis	☐	☐	☐	☐
Cigaretter	☐	☐	☐	☐
Vattenpipa	☐	☐	☐	☐
Snus	☐	☐	☐	☐
Spice eller andra rökmixar	☐	☐	☐	☐
Andra droger (amfetamin, kokain, m.fl.)	☐	☐	☐	☐

5. Har du någonsin blivit erbjuden cannabis?

- Ja, jag testade Ja, men jag testade inte Nej det har jag inte Vet inte

6. Om du blivit erbjuden cannabis varför valde du att prova alternativt att inte prova?

.....

.....

7. Hur stor tror du att risken är att man kommer till skada om man...

(1= inte någon risk alls, 5= mycket stor risk)

	1	2	3	4	5
Röker ett paket cigaretter eller mer om dagen	☐	☐	☐	☐	☐
Testar att röka cannabis 1-2 gånger	☐	☐	☐	☐	☐
Röker cannabis regelbundet	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker 2-3 alkoholhaltiga drycker per dag	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker sig berusad varje månad	☐	☐	☐	☐	☐

8. Hur sannolikt tror du att det är att du om ett år...

(1= inte alls sannolikt, 5= mycket sannolikt)

	1	2	3	4	5
Röker cigaretter dagligen	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker alkohol flera gånger i veckan	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker dig berusad varje månad	☐	☐	☐	☐	☐
Röker cannabis minst en gång i månaden	☐	☐	☐	☐	☐
Snusar	☐	☐	☐	☐	☐
Brukar någon annan typ av narkotika	☐	☐	☐	☐	☐

★ **Fråga 9-11:** Föreställ dig att du befinna dig i följande situationer och ange det svarsalternativ som bäst beskriver hur du handlar. (En del scenarion kan kännas främmande och orimliga för dig, ange bara det svar du tycker känns mest rimligt utifrån dig själv.)

9. Du och en kompis är på en fest där ni inte känner så många men du vill gärna lära känna dem som är där. Ni blir erbjudna att röka cannabis tillsammans med några andra, din kompis tackar ja. Vad gör du?

- Tackar också ja Tvekar Tackar nej Ursäktar dig med en bortförklaring

10. Du och samma kompis sitter och pluggar inför ett stort prov. Ni känner er båda väldigt stressade och din kompis föreslår att ni tar en cigarett för att lugna ner nerverna lite. Vad gör du?

- Tackar också ja Tvekar Tackar nej Ursäktar dig med en bortförklaring

11. Du är bjuden på en hemmafest till helgen och du har hört att flera personer kommer att försöka ta med alkohol till festen, hur viktigt är det för dig att du har tillgång till alkohol på festen?

- Jätteviktigt Viktigt Inte viktigt Jag vill inte ha någon alkohol

12. Anser du att du kan fatta kunskapsbaserade beslut kring ditt eget ANT-bruk? (1= inte alls, 5=till mycket stor grad)

	Ja, fullkomligt	Ja, till viss del	Nej	Vet ej	Jag brukar inte...
Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
Narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Tobak	☐	☐	☐	☐	☐

13. Till vilken grad överväger du riskerna med ANT i ditt eget förhållningssätt till respektive alkohol, narkotika och tobak? (1= inte alls, 5=till mycket stor grad)

	1	2	3	4	5
Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
Narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Tobak	☐	☐	☐	☐	☐

Kunskapsfrågor om alkohol, narkotika och tobak (ANT)

14. Lista tre sjukdomstillstånd som orsakas av rökning:

.....

15. Lista tre sjukdomstillstånd kopplade till alkoholkonsumtion:

.....
.....
.....

16. Lista tre sjukdomstillstånd kopplade till narkotikabruk:

.....
.....
.....

17. Ange ett av svarsalternativen Sant, Falskt eller Vet inte till följande påståenden:

	Sant	Falskt	Vet inte
Alkohol ökar risken för hudsjukdomar som psoriasis	☐	☐	☐
Cannabisbruk ökar risken för nedsatt IQ	☐	☐	☐
Tobaksrök minskar syresättningen av blodet	☐	☐	☐
Alkohol hämmar delar av hjärnan och begränsar dess funktionalitet	☐	☐	☐
Alkohol ligger bakom 1/3 fall av infertilitetsfall i Sverige	☐	☐	☐
Rökning är förknippat med leverskador	☐	☐	☐
Det är nikotinet i cigaretterna som orsakar lungcancer	☐	☐	☐
Man måste ha rökt i flera år för att bli beroende	☐	☐	☐
Kvinnor har lägre alkoholtolerans än män	☐	☐	☐
Man kan inte bli beroende av cannabis	☐	☐	☐
De skadliga ämnena i cannabis försvinner ur kroppen snabbare än alkohol.	☐	☐	☐
Drogen Spice påverkar hjärnan starkare än cannabis	☐	☐	☐
Man kan bli beroende av vattenpipa	☐	☐	☐
Vattenpipa är mindre farligt än cigaretter	☐	☐	☐
Cannabisrökning ökar risken att få schizofreni	☐	☐	☐
Snus innehåller mer nikotin än cigaretter	☐	☐	☐

18. Vet du vart du kan vända dig för stöd, hjälp och råd om du är orolig för ditt eget eventuella - alternativt en kompis eventuella ANT-bruk?

- Ja, jag kan vända mig till..... Nej, det vet jag inte Jag är osäker

Tack för din medverkan!

Utvärdering av TUTCH

Nu har Din klass genomfört TUTCH-programmet, Teens Understanding and Taking Control of Health, vilket består av två undervisningstillfällen med läkarstudenter samt ett eget fördjupningsarbete. Vi på Insamlingsstiftelsen Choice vill gärna höra vad Du tycker om programmet. Enkäten är anonym och kommer användas av oss för att förbättra och utveckla utbildningsprogrammet. Denna enkät är också en uppföljning av den enkät som du besvarade innan din klass fick besök av läkarstudenterna. Stiftelsen Choice kommer att utvärdera huruvida TUTCH-programmet på något sätt har bidragit till att stärka er gymnasieelever till ökad kunskap och insikt i hur ANT-bruk medicinskt påverkar kroppen.

Denna enkät är anonym och kommer att hanteras med sekretess. Du behöver inte svara på enkäten om Du inte vill och Du kan hoppa över frågor som Du inte vill besvara.

Enkäten delas ut till alla gymnasieelever i Sverige som tar del av läkarstudenternas undervisning under våren 2015. Resultaten kommer att publiceras i en rapport som du hittar på stiftelsens hemsida: www.stiftelsenchoice.se

- ★ **Instruktioner:** Kryssa i den/de rutor som bäst reflekterar Din åsikt och använd de givna utrymmena för Dina skriftliga svar. Kom ihåg, detta är inte ett prov, ange de svar Du själv anser stämmer bäst.

Tack för din medverkan!

Några frågor om dig

Jag är Kille Tjej Den indelningen passar inte för mig

Jag går i årskurs på gymnasiet och är år gammal.

19. Tycker du att det är viktigt att ha kunskap om ANT och dess påverkan på kroppen?

Ja Nej Vet inte

20. Anser du att du vet allt du behöver veta om följande substanser och deras påverkan på kroppen?

	Ja, Fullständigt	Ja, tillräckligt	Nej, inte alls	Vet inte
Alkohol	☐	☐	☐	☐
Narkotika	☐	☐	☐	☐
Tobak	☐	☐	☐	☐

21. Innan läkarstudenterna besökte klassen, har du de senaste två åren fått någon undervisning i skolan i frågor som handlar om alkoholens, drogers eller rökningens påverkan på kroppen?

Ja Nej Vet inte

Kunskapsfrågor om alkohol, narkotika och tobak (ANT)

22. Ange ett av svarsalternativen Sant, Falskt eller Vet inte till följande påståenden:

	Sant	Falskt	Vet inte
Alkohol ökar risken för hudsjukdomar som psoriasis	☐	☐	☐
Cannabisbruk ökar risken för nedsatt IQ	☐	☐	☐
Tobaksrök minskar syresättningen av blodet	☐	☐	☐
Alkohol hämmar delar av hjärnan och begränsar dess funktionalitet	☐	☐	☐
Alkohol ligger bakom 1/3 fall av infertilitetsfall i Sverige	☐	☐	☐
Rökning är förknippat med leverskador	☐	☐	☐
Det är nikotinet i cigaretterna som orsakar lungcancer	☐	☐	☐
Man måste ha rökt i flera år för att bli beroende	☐	☐	☐
Kvinnor har lägre alkoholtolerans än män	☐	☐	☐
Man kan inte bli beroende av cannabis	☐	☐	☐
De skadliga ämnena i cannabis försvinner ur kroppen snabbare än alkohol.	☐	☐	☐
Drogen Spice påverkar hjärnan starkare än cannabis	☐	☐	☐
Man kan bli beroende av vattenpipa	☐	☐	☐
Vattenpipa är mindre farligt än cigaretter	☐	☐	☐
Cannabisrökning ökar risken att få schizofreni	☐	☐	☐
Snus innehåller mer nikotin än cigaretter	☐	☐	☐

23. Lista tre sjukdomstillstånd som orsakas av rökning:

.....
.....
.....

24. Lista tre sjukdomstillstånd kopplade till alkoholkonsumtion:

.....
.....
.....

25. Lista tre sjukdomstillstånd kopplade till narkotikabruk:

.....
.....
.....

Om dina tankar kring alkohol, narkotika och tobak (ANT)

26. Hur stor tror du att risken är att man kommer till skada om man....

(1= inte någon risk alls, 5=mycket stor risk)

	1	2	3	4	5
Röker ett paket cigaretter eller mer om dagen	☐	☐	☐	☐	☐
Testar att röka cannabis 1-2 gånger	☐	☐	☐	☐	☐
Röker cannabis varje månad	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker 2-3 alkoholhaltiga drycker per dag	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker mer än 6 alkoholhaltiga drycker vid ett och samma tillfälle minst en gång per månad	☐	☐	☐	☐	☐

27. Hur sannolikt tror du att det är att du om ett år...

(1= inte alls sannolikt, 5= mycket sannolikt)

	1	2	3	4	5
Röker cigaretter dagligen	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker alkohol flera gånger i veckan	☐	☐	☐	☐	☐
Dricker dig berusad varje månad	☐	☐	☐	☐	☐
Röker cannabis varje månad	☐	☐	☐	☐	☐
Snusar	☐	☐	☐	☐	☐
Brukar någon annan typ av narkotika	☐	☐	☐	☐	☐

28. Till vilken grad instämmer du med följande påståenden?

(1= instämmer inte alls 5= instämmer fullständigt)

	1	2	3	4	5
Att använda narkotika kan vara roligt	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdomar borde inte testa narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Det finns andra saker som är mer riskabla än att bruka narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Alla som testar narkotika ångrar det senare	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan borde lära ut om de faktiska riskerna med narkotika	☐	☐	☐	☐	☐

★ **Fråga 10-12:** Föreställ dig att du befinner dig i följande situationer och ange det svarsalternativ som bäst beskriver hur du handlar. (En del scenarion kan kännas främmande och orimliga för dig, ange bara det svar du tycker känns mest rimligt utifrån dig själv.)

29. Du och en kompis är på en fest där ni inte känner så många men du vill gärna lära känna dem som är där. Ni blir erbjudna att röka cannabis tillsammans med några andra, din kompis tackar ja. Vad gör du?

- Tackar också ja Tvekar Tackar nej Ursäktar dig med en bortförklaring

30. Du och samma kompis sitter och pluggar inför ett stort prov. Ni känner er båda väldigt stressade och din kompis föreslår att ni tar en cigarett för att lugna ner nerverna lite. Vad gör du?

- Tackar också ja Tvekar Tackar nej Ursäktar dig med en bortförklaring

31. Du är bjuden på en hemmafest till helgen och du har hört att flera personer kommer att försöka ta med alkohol till festen, hur viktigt är det för dig att du har tillgång till alkohol på festen?

- Jätteviktigt Viktigt Inte viktigt Jag vill inte ha någon alkohol

32. Anser du att du kan fatta kunskapsbaserade beslut kring ditt eget ANT-bruk? (1= inte alls, 5=till mycket stor grad)

	Ja, fullkomligt	Ja, till viss del	Nej	Vet ej	Jag brukar inte..
Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
Narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Tobak	☐	☐	☐	☐	☐

33. Till vilken grad överväger du riskerna med ANT i ditt eget förhållningssätt till respektive alkohol, narkotika och tobak? (1= inte alls, 5=till mycket stor grad)

	1	2	3	4	5
Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
Narkotika	☐	☐	☐	☐	☐
Tobak	☐	☐	☐	☐	☐

Om TUTCH – läkarstudenternas undervisning & det egna arbetet

34. Vad tycker du om svårighetsgraden på undervisningen?

- Mycket svårt Svårt Lagom Lätt Mycket lätt

35. Var det något som läkarstudenterna gjorde som du tyckte var särskilt bra?

.....

.....

36. Var det något du tyckte läkarstudenterna skulle gjort annorlunda?

.....

.....

37. Vad tycker du om att det var just läkarstudenter som höll i ANT-momentet i er skolundervisning?

- Mycket bra Bra Varken bra eller dåligt Dåligt Mycket dåligt

38. Lärde du dig någonting från de andra elevernas presentationer?

- Ja, mycket Ja, lite Nej Vet inte

39. Har TUTCH väckt tankar hos dig kring din egen kropp och ANT-bruk?

- Ja Nej Vet inte

40. Tycker du att andra gymnasieelever bör få ta del av TUTCH-utbildningen?

- Ja Nej Vet inte

Övriga tankar och reflektioner:

.....

.....

Tack för din medverkan!

Bilaga 3: Redogörelse av enkätfrågornas framtagande

Föremätning. Kunskap och tankar kring ANT

Fråga	Syfte	Framtagande	Kommentar
1	Demografi	Standardfråga, Choice	
2	Demografi	Standardfråga, Choice	
3	Demografi	Standardfråga, Choice	
4	Attityd	Standardfråga, Choice	
5	Attityd/Kunskap	Standardfråga, Choice	
6	Bakgrund	Choice	
7	Attityd	Modifierad från UE-DAP	
8	Bakgrund	Förekommer liknande frågeställningar i CTC-youth survey, ESPAD, EU-DAP och CANs: skolelever drogvanor	
9	Bakgrund	Choice	
10	Attityd	Choice	
11	Attityd	Förekommer liknande frågeställningar i CTC-youth survey, ESPAD, EU-DAP och CANs: skolelever drogvanor	
12	Attityd	Modifierad från EU-DAP	
13	Attityd	EU-DAP	
14	Attityd	EU-DAP	
15	Attityd	Choice	
16	Attityd/Kunskap	Standardfråga, Choice	
17	Attityd	Standardfråga, Choice	Tolkades olika av eleverna, kan inte användas
18	Kunskap	Choice	
19	Kunskap	Choice	
20	Kunskap	Choice	
21	Kunskap	Modifierad från EU-DAP	
22	Kunskap	Choice	

Eftermätning: Utvärdering av TUTCH

Fråga	Syfte	Framtagande	Kommentar
1	Demografi	Standardfråga, Choice	
2	Demografi	Standardfråga, Choice	
3	Demografi	Standardfråga, Choice	
4	Attityd	Standardfråga, Choice	
5	Attityd/Kunskap	Standardfråga, Choice	

6	Bakgrund	Choice	
7	Kunskap	Modifierad från EU-DAP	
8	Kunskap	Choice	
9	Kunskap	Choice	
10	Kunskap	Choice	
11	Attityd	Förekommer liknande frågeställningar i CTC-youth survey, ESPAD, EU-DAP och CANs: skolelever drogvanor	
12	Attityd	Modifierad från EU-DAP	
13	Attityd	Modifierad från EU-DAP	
14	Attityd	EU-DAP	
15	Attityd	EU-DAP	
16	Attityd	Choice	
17	Attityd/Kunskap	Standardfråga, Choice	
18	Attityd	Standardfråga, Choice	Tolkades olika av eleverna, kan inte användas
19	Om TUTCH	Standardfråga, Choice	
20	Om TUTCH	Standardfråga, Choice	
21	Om TUTCH	Standardfråga, Choice	
22	Om TUTCH	Standardfråga, Choice	
23	Om TUTCH/Kunskap	Standardfråga, Choice	
24	Om TUTCH/Attityd	Standardfråga, Choice	
25	Om TUTCH	Standardfråga, Choice	
26	Övrigt	Standardfråga, Choice	

Tack till

Tack till alla våra läkarstudenter som medverkat under 2015 som föreläsare ute på skolorna vars insatser står bakom resultaten i den här rapporten. Stort tack till skolor och klasser som deltagit i utvärderingen. Tack till läkarna Cecilia Dagerskog och Alexander Åström som medverkat i framtagningen av undervisningsmaterialet TUTCH och läkarstudenterna Tove Karlsson, Kazhan Mollazadegan och Awad Smew som under året utbildat nya Choiceföreläsare i TUTCH. Vi vill även rikta ett särskilt tack till Gunnel Thydell, Joar Guterstam och Johan Franck som bidragit med att utbilda läkarstudenterna i pedagogik och retorik samt kunskaper i ANT och beroende.

Insamlingsstiftelsen Choice vill inte minst tacka alla bidragsgivare och sponsorer som möjliggjort insatserna i skolorna under år 2015!

Gålöstiftelsen

STIFTELSEN
MARCUS OCH AMALIA
WALLENBERGS
MINNESFOND

HELGE AX:SON JOHNSONS STIFTELSE

Åhlén-stiftelsen

Familjen Erling-Perssons Stiftelse

Wilhelm & Martina Lundgrens stiftelser

Elsa och Harry Gabrielssons stiftelse

Åke Wibergs stiftelse

Oscar Hirschs Minne

Kungliga Patriotiska Sällskapet

Kungliga sällskapet Pro Patria

BA Danelii Stiftelse

Forsgrénska stiftelsen

INSAMLINGSSTIFTELSEN
CHOICE